

לחץ חברתי: מה שנדמה לנו שאחרים חושבים

שיעור על הכוח שיש ללחץ הציבור בחיינו ובחינוך, ועל הדרך לצאת ממנו

מאת: הרב יחיאל יעקובזון

תוכן העניינים

פרק א - מה שאתה חושב שאחרים חושבים

הקוצקער

פרק ב - כשהמיעוט קובע

ביטול תחרות החדרים

פרק ג - איך זה נכנס בנו

הנוברדוקר והחזן שנשבר

פרק ד - המורה שלא פחד מהמפקח

הבריחה לבית הכנסת · ביקור המפקח

פרק ה - הפתק ששינה חיים

תרגיל המעלות · השוטר שחזר

פרק ו - מה קרה לנו, וסיכום

המוטו החינוכי

מה שאתה חושב שאחרים חושבים

בפרק זה: למה קשה לנו לעשות מהפכה אמיתית בחיים, גם כשאנחנו משוכנעים לגמרי שצריך. ואמרה עמוקה של הרבי מקוצק, שמסבירה את שורש הבעיה.

הנושא הזה נוגע למשהו משותף לכל ההרצאות בסדרה הזאת. אם נותנים הרצאה, ויש בה כמה בדיחות טובות ואיזה סיפור מעניין - ההרגשה בסוף היא טובה. אם הדברים נשמעים משכנעים, גם ההרגשה טובה. אבל שינויים אמיתיים בשטח, מהפכות אמיתיות - נדיר שהם קורים. לפעמים יש שינוי של שבוע, שבועיים, חודש, אבל מהפכה אמיתית קשה לבני אדם. גם כשהדברים משכנעים, גם כשמחליטים שצריך לעשות מהפכה - קשה לעמוד בזה.

אחד החסרונות, הכישלונות, הקשיים הגדולים של הדור שלנו, הוא שאדם איבד את הזהות האישית שלו. ההרגשה הפשוטה שהייתה לכל יהודי בדורות עברו - שהוא יחיד לפני הקדוש ברוך הוא - היא מאוד נדירה היום.

"בן הייתי לאבי, רב ויחיד לפני אמי."

משלי ד, ג - ובמדרשי חז"ל על שלמה המלך

ההרגשה הזו - שאדם הוא יחיד לפני הקדוש ברוך הוא - היא הבסיס לגדל אדם שאוהב את ה'. אחת התוצאות של אובדנה היא הקושי שלנו לעשות מה שאנחנו בטוחים, אפילו כשאנחנו משוכנעים שזה רצון הקדוש ברוך הוא לעשות.

"אתה לא מה שאתה. אתה אפילו לא עושה מה שאתה חושב. אתה אפילו לא עושה מה שאחרים חושבים. אתה עושה מה שאתה חושב שאחרים חושבים שאתה צריך לעשות - כי הרי אתה בעצם לא יודע, ואף אחד לא יודע, מה אחרים באמת חושבים."

הרבי מקוצק

כשאדם נכנע ל"דעת הקהל" - אין באמת "דעת קהל". למה הוא נכנע? למה שנדמה לו שאחרים חושבים. ואחד הדברים המוזרים ביותר שקורים הוא שאנחנו, בלי לשים לב, משתעבדים ממש - מוכרים את עצמנו לעבדים - למה שנדמה לנו, אפילו לא במודע, שמקובל היום בציבור. וכשאתה באמת בודק את הציבור, מסתבר שזה כלל לא מקובל.

📖 בפרק זה: סיפור אמיתי על ניסיון לבטל תחרות לימודית מזיקה בין חדרים - ותגלית מפתיעה: מי באמת עומד מאחורי "לחץ ההורים" שבגללו לא מבטלים אותה.

אני אביא דוגמה מתחום אחר. עשינו פעם ועד של מנהלי חדרים בבני ברק, עוד בהוראתו של הרב וואזנר שליט"א, שפסק שהתחרות בין חדרים - מי שיספיק יותר חומר - היא הרס של כל חלקה טובה. תחרות שכולם צריכים "להספיק" גרמה בזמנו לאסונות ממש. אחרי כמה חודשים התחילו החדרים להישבר, מנהל אחד נשבר, ועוד אחד נשבר, והעסק התפרק.

כמה שמות באמת יש לך?

דיברתי עם שניים ממנהלי החדרים. שאלתי למה הם לא מבטלים את התחרות בעצמם. אמרו: "זה לחץ של הורים. הם לא יכולים לעמוד בלחץ ההורים. ההורים רוצים שיהיה 'ספק', שיהיו יותר שעות לימוד." זאת אף על פי שהם עצמם, המנהלים, היו בטוחים שזו לא דרך טובה. גם המלמדים סברו כך, ולא יכלו לעמוד בפני "לחץ ההורים".

אמרתי לאחד מהם: "תן לי בבקשה את השמות של ההורים, אני רוצה לדבר איתם." הוא אמר: "בסדר, אבל יש לי שלוש מאות משפחות, זה חדר גדול." אמרתי לו: "בלי רוח הקודש, ובלי לבדוק כלום, אני אומר לך מראש שאין לך יותר מעשרה שמות לתת לי." "מה פתאום? עכשיו, על המקום, אני אתן לך!"

נתן לי שלושה שמות. ברביעי כבר התחיל לחשוב קשה. בחמישי, שישי, שביעי - "טוב, אני אבדוק, אולי אני לא זוכר." בקיצור, בלחץ, עשה מאמץ, דיבר עם הסגן, עם המנהל החינוכי, עם המפקח, עם המלמדים - והגיע בסך הכל לעשרה שמות.

אמרתי לו: "עכשיו זה מה שרציתי שתראה. רוב ההורים בכלל לא מגיעים לחדר, אין להם זמן. חלק לא אכפת להם, חלק עסוקים בדברים אחרים. יש לפעמים אנשים מסוימים, קצת ממורמרים, קצת משוממים - והם באים הרבה."

הגמרא אומרת ש"שאור שבעיסה", אף שהוא מעט, אי אפשר להתעלם ממנו - הוא מחמיץ את כל העיסה. לפעמים בציבור שלנו, אחוז קטן מאוד שבכלל לא מבטא את דעת הרוב, מנתב את כל הציבור. וכשאני עצמי בקשר עם הציבור, אני רואה: רוב האנשים רוצים דברים פשוטים. אבל דווקא ה"שאור התוסס" מנתב הכל לכיוונים לא טובים.

יוצא, שכשכל אחד מאיתנו נכנע - אם כבר לא לדעת הקהל האמיתית, אלא לציבור שלא ידוע כלל מהו - הוא בעצם משתעבד לרוח רפאים. היום צריך לדעת שיש לחץ חברתי, לחץ ציבורי, נגד הפשטות הישרה ביותר. וכשאנחנו אנשים בינוניים - לא מדבר על צדיקים נסתרים - אנחנו נלחצים ממה שנדמה לנו שחושבים, בלי שבדקנו, בלי ששאלנו, בלי שחקרנו.

איך זה נכנס בנו: המעמד החברתי כמלכודת

📖 בפרק זה: תורת הנוברדוקרים על "המעמד בחברה" כאחד הקשיים הגדולים ביותר להשתנות - וסיפור אישי של חבר, על אבן פינה אחת שקבעה את דרכו.

הסבא מנוברדוק היה אומר שאחד הקשיים הגדולים ביותר של אדם להשתנות - הוא דיבר על הדורות האחרונים - הוא המעמד שיש לו בחברה. כמה שזה נשמע מוזר ומטופש, זה גורם עמוק מאוד באדם, וצריך להילחם בו.

"אני חתמתי שזה לא יקרה לי"

חבר טוב סיפר לי פעם, בשיחה: "תראה מה זה. הייתי נחשב לדבר בחזרת הש"ץ - כן, לדבר בחזרת הש"ץ. פעם קראתי בספר, ותפסתי שזה בעצם חילול ה'. החלטתי החלטה גמורה: זהו, זה לא יקרה לי יותר." והייתה לו החלטה, וזה לא היה מדובר על ילד קטן - זה היה אברך עם אישיות, במושגים שלנו.

למחרת בא אחד מאלה שידע שאם הוא צריך לדבר בחזרת הש"ץ - זו הכתובת. התחיל לדבר איתו, בעדינות. שאל אותו: "מה קרה לך? לא מתאים לך." הוא אמר: "זהו, זה שבר אותי. אני חשבתי שזה שבסך הכל מצפים ממני לדבר, כי אני הרי כבר תפסתי על עצמי מעמד של 'מדבר' - ופתאום, ככה, בן אדם נשבר."

הוא הסביר: "בגלל שחשבתי על זה ולמדתי, תפסתי את עצמי לפני זה, וגם אחרי שנפלתי התביישתי, אז אני מתחזק, אני מתגבר. אבל מה קורה בכל היום-יום שלנו, על כל הדברים הקטנים? הנוברדוקר אומר שזה אחד הקשיים - אם אתה היית ליצן בחבורה, קשה לך להיות פתאום רציני." אותו עיקרון אפשר לתפוס גם הפוך: אם אתה מקבל על עצמך תקופה קצרה סטיגמה של "תמים" - כשאתה רוצה להתקלקל, קשה לך.

שנה ראשונה בחינוך: מ"פסיכי" ל"שבור לחלוטין"

אני רוצה לספר סיפור אישי, לא בשביל לדבר על עצמי אלא כי אני חושב שיש בזה תועלת. כשהגעתי לחינוך הייתי מאוד תמים - וזה היה המזל שלי, מזה ניצלתי. הייתי בחור צעיר, צריך לעבוד לפרנסה, ועוד לא למדתי מה זו הציניות של החדרים - למדתי את זה רק שנים לאחר מכן, כשחזרתי להסתכל.

אז הגעתי לעולם החינוך לחוץ מאוד. הסתכלו עליי כמין "פסח עוף משונה". יום-יום נכנסתי לחדר מורים במקום שהייתי - הרגשה קשה מאוד. כולם משתתקים, לא מדבר, מתלחשים, קצת עוקצים על חשבוני. היום אני מסתכל על זה בשעשוע, אבל זה היה לחץ נורא. תקופה שלמה, חודש-חודשיים-שלושה, כבר רציתי לגמור עם זה.

איך זה התחיל? נכנסתי פעם בתמימות, בשבוע הראשון. מורה אחד אמר לשני: "תראה איזה פסיכי הילד הזה, תשמע איזה בדיחה הוא אמר לי היום." לקחתי אותו לצד ואמרתי לו שזה איסור לצער, ושמה שהוא עושה - מסתכל עליי כאילו נפלתי מהעננים - זה פוגע בילד, וזה גם לא חינוכי: איך אפשר, אחרי שמלגלים על תלמיד בהפסקה, לנסות אחר כך בשיעור לבנות אותו? הוא ענה: "אתה מרגיש טוב ככה?" נשבר לי הסיפור מהיד. חזר על זה עוד פעמיים-שלוש.

אחרי חודש, כבר הייתי חלש מהלחץ. אבל אם הייתי מנסה, לצורך העניין, להידרדר עד לצחוק על ילד - כבר לא יכולתי, כי "לא מתאים לי". זה עזר לי מאוד אחר כך, בחיים, במצבי ניסיון: אם אתה מקבל על עצמך שבוע ראשון, חודש ראשון, שיתרגלו עליך שאתה "משונדיקר תמים" - זה הכל. אחרי זה, בחסדי שמים, זה נשאר.

המורה שלא פחד מהמפקח

📖 בפרק זה: הסיפור המלא על בית ספר בדרום הארץ, כיתה של תלמידים "בעייתיים", מפקח ממשרד החינוך שדרש מבחן מזויף - ומורה צעיר אחד שסירב לשקר.

אני רוצה להביא דוגמה עוד יותר קיצונית, מהחיים שלי. הגעתי לבית ספר אחד, שהמנהל שלו היה בעל חוש ארגוני, אדמיניסטרטיבי - גאון, עד היום אני מוקיר לו. אחרי שדיברנו דקה, הוא כבר הרגיש שאני קצת "טיפוס בעייתי". אמר לי: "נכון, אתה אוהב אתגרים?" עניתי: "כן." "יש לי תוכנית שכבר חשבתי עליה" - חשב עליה, למעשה, דקה וחצי קודם - "יש לנו כאן הרבה ילדים בעייתיים. יש לנו צריף בקצה בית הספר. ניקח את כל הבעייתיים מכל הכיתות, ניתן להם מורה עם 'אתגר' - וככה גם להם יהיה טוב, וגם לשאר התלמידים."

זה היה הגיל הכי צעיר שלימדתי אז - כיתה מקבילה לכיתה ח' בערך, גיל מעורב: היו ילדים בני 14-15, שמרוב "אהבת הלימוד" ישבו שנתיים-שלוש באותה כיתה. הייתי איתם שלושה חודשים, וזה - למרות הקושי - נהניתי מאוד ליצור אווירה טובה. אמרו לי: "אין לך בעיה?" עניתי: "מה אני יכול לעשות? זה לא קל. אתה לגמרי לבד, אין לך אף אחד."

הבריחה לבית הכנסת

יום אחד הגיע מפקח ממשד החינוך. אני מגיע לבית הספר, וכל הילדים שלי רצים אליי בבהלה: "המפקח מגיע!" אמרתי: "אז מה, למה אתם מתרגשים? הוא יבחן אתכם?" "המפקח לא בוחן אתכם. הוא בוחן אותי. הוא לא מכיר אתכם, לא יודע את השמות שלכם, לא נותן לכם ציונים. אם אתם עונים טוב - סימן שאני לימדתי אתכם טוב. אם לא - אני לא בסדר. מה אתם מפחדים?"

אחד המורים שם תפס את ראשו, בפליאה. זה היה מקובל בבתי הספר שמשקרים לילדים, שיחשבו שהמפקח בוחן אותם, כדי שייכנסו ללחץ וילמדו. שאלתי אותו: "מה כל כך רע בזה? מה התועלת שמשקרים אותם? מה זה מוסיף לעבודת ה', עוד שקר?" הוא הביט בי במבט מלא רחמים: "יש אנשים מוגבלים שלא יכולים להבין. מה אפשר לעשות."

לא הצלחתי להרגיע את הילדים, שכל חייהם קראו להם "פסיכי", "אמלול", "מטומטם" - ביטויים "יפים" כאלה. האווירה בכיתה הייתה חשוכה לי מאוד. אז אמרתי להם: "אתם יודעים מה, בואו נברח." לקחתי את כל הכיתה, ברחנו לבית כנסת שהיה בעיר. שם סיפרתי להם מה זה לימוד תורה לשמה, מה הולך בשמים כשלומדים תורה לשמה. אמרתי: "תראו ילדים, אנחנו ברחנו. מגיע לנו עונש, נכון? זה היה ההסכם שלי איתם: מותר, אבל צריך לקבל את העונש. אבל עכשיו, בזמן הזה, אף אחד לא יבחן אותנו על מה שלמדנו - אנחנו יכולים ללמוד משהו שלא לומדים בבית הספר, ואף אחד לא יבחן, אפילו אם נקבל עונש כי ברחנו - נהיה במדרגת 'תורה לשמה' כמו הצדיק שסיפרתי לכם עליו."

הביאו איזה כרך גדול של משנה שמצאו, למדנו כשעה ורבע, באמצע שרנו ורקדנו. שנים אחרי זה פגש אותי בחור עם כיפה, אמר: "אני היום מורה לתלמוד בבית ספר תיכון. בזכותך למדתי בחיים שלי שעה וחצי תורה לשמה. לא שכחתי את זה."

"איפה אתה נמצא? מישהו מסריט אותך?"

חזרנו לבית הספר, והמפקח עומד בשער, שתי ידיים אחורה - בדיוק כמו שהמנהל היה נראה כשהייתי בעצמי ילד בורח מהחדר. שאל: "איפה הייתם?" עשיתי פרצוף של ילד, אמרתי: "ברחנו." הוא, "מומחה לחינוך", אמר: "מה זה צריך להיות, לפני התלמידים?" ניסיתי לדבר אליו "לועזית": "יש מאמר של פרופסור שאומר שהספונטניות והמקוריות של המורה מפתחות את היצירתיות אצל הילדים." הוא ראה שבזה הוא לא יכול להתמודד איתי, ועבר משלב האיומים לשלב העונש: "לשיעור הבא אני נכנס לכיתה שלך."

נכנס מפקח, ידיים שלובות מאחור, הולך ימינה ושמאלה: "כבוד המהנדס, לפני שאני פותח את הפה - איפה אתה נמצא? מישהו מסריט אותך? אתה עומד מול ילדים, יש כאן נשמות, מוטרדים מכל מילה שלך, ואתה עושה 'הצגות'?" ואז, בעברית מליצית: "מי התלמיד הטוב ביותר בכיתתך?"

אני זוכר שבאותו רגע לא פחדתי ממנו. לא הייתי צריך אותו, הוא היה צריך אותי - אם הייתי עוזב את הכיתה הזאת, הוא היה בבעיה רצינית. גם הייתי רווק, לא הייתי צריך את הפרנסה. אבל לא הייתי מסוגל בהתחלה להוציא מילה מהפה, רק כי ידעתי בדיוק מה אני רוצה להגיד, וידעתי שהוא לא יבין. נשמתי עמוק, התחלתי לדבר - לא הצליח לי בפעם הראשונה, לא הסתכלתי לכיוונו. הסתכלתי לילד שאותו רציתי לבנות - הכי מסכן בכיתה.

משה, אמנון ויצחק

אמרתי: "אדם יראה לעיניים - אני לא יכול לדעת מי הכי טוב באמת, אבל אני חושב שהתלמיד הכי טוב הוא משה." הילד הרים את הראש, ראיתי בעיניו טיפה של תקווה. אמרתי: "משה זה ילד בעל הלב הכי טוב שאני מכיר בכיתה, תמיד רץ לעזור, לסייע, לתת יד. לפני שבועיים התחילה עונת התפוזים - הוא הביא תפוז, כל הילדים ביקשו פלח, הוא נתן לכל אחד, ובסוף לא נשאר לו כלום." הילד כמעט פרץ בבכי מהתרגשות.

המפקח: "כן, אבל מי הכי טוב באמת בלימודים?" חתך את זה - עברה עברה, לאט לאט, קרב ללימודים. ברגע ההוא כבר החלטתי שבפעם השלישית אני "נכנע" לו. אמרתי: "מי שהתקדם השנה הכי טוב, זה יצחק - עלה מציון 46 כמעט ל-60." המפקח: "אני רואה שהשנה 'הרכבתם' כאן כיתת מצטיינים..." אמרתי: "כן, השנה קיבלתי כיתת מצטיינים. כל אחד מצטיין במשהו, ממש יחיד, אני חושב אולי אפילו בעם ישראל."

המשכתי, לפני שהוא יכל לברוח: אמנון - "ילד עם חוש אחריות ונאמנות, כל משימה שהוא מקבל ממלא על הצד הטוב ביותר" (זה היה קשור לחשבון השיעור, אבל לא גיליתי לו את זה). "אני מקנא בו, אם היה לי את התכונה הזאת הייתי איש הרבה יותר מוצלח - אני מתחיל דברים, ואין לי חשק, ומתייאש." הוכחתי בדוגמה: פעם התקלקל מנעול הדלת, איש התחזוקה ניסה שעתיים ולא הצליח, שלחתי את אמנון לעזור לו - הוא נשאר ארבע שעות ותיקן אותה.

גמרתי את הרשימה - על כל ילד משהו טוב, ואמת גמורה, רק לא מה שהמפקח רצה לשמוע. שחררתי אותו, מסכן, "נמלט על נפשו". והילדים - איזה כיף שהיה להם! מפקח אחר כך בחייהם לא היה כזה טוב.

הפתק ששינה חיים

📖 בפרק זה: תרגיל פשוט שנעשה עם כיתת תיכון בעייתית מאוד - למצוא מעלה אחת אמיתית בחבר. ושנים אחר כך, פגישה מפתיעה שהראתה מה עשה אותו תרגיל לילד שחשב שאיש לא רואה בו טוב.

הייתה תקופה שבבתי ספר חילוניים באזור דרום הארץ הכניסו שיעורי יהדות, במסגרת שנקראה בציניות "קומנדו מיסיון". קיבלתי בית ספר תיכון מקיף באשדוד, שלוש כיתות י"א ושתי כיתות י"ב, בנים בלבד. לא ידעתי איך להתחיל לדבר איתם. אז החלטתי לעשות מה שאני תמיד עושה: נכנסתי, קודם כל היה שקט - הלם, איך פתאום נפל להם "אחד כזה מהמאה הקודמת" - ואז ניצלתי את השקט.

אמרתי: "היום לא נלמד. רק נעשה היכרות." הצגתי את עצמי, ואז ביקשתי מכל אחד לקום, להגיד שם פרטי ומשפחה, ומעלה אחת שהוא יכול להגיד על עצמו. לא הבינו. "אני לא יכול בבת אחת להכיר את כל המעלות שלכם, זה לוקח זמן. אבל אתם מכירים את עצמכם כמה שנים - כל אחד יגיד לי מעלה אחת."

"תכתוב עליו מעלה אחת אמיתית"

התשובות היו מעניינות, אבל לא זה עיקר הסיפור. שבועיים אחר כך, בשיעור הבא, חילקתי דפי פוליו. כל אחד קיבל דף עם שם של תלמיד, לא בהכרח מי שהוא מכיר היטב - אמרתי: "תכתוב עליו מעלה אחת אמיתית שאתה יודע עליו. אף אחד לא יבדוק אותך, אף אחד לא ידע מי כתב. אבל תהיו כנים."

המתח היה כמו במבחן. אחרי שאספתי את הדפים, בדקתי אותם, למדנו בסיס - פרקי אבות. אמרתי: "יש לכם עכשיו מזכרת משיעורי היהדות. כל אחד יקבל ליד את הדף שכתבו עליו החברים. אף אחד לא ידע מי כתב. תדעו לכם: במהלך החיים יש רגעי משבר, רגעי דכדוך, שפתאום מרגישים 'אני לא שווה כלום'. יהיה לכם את הדף הזה להסתכל בו. יותר לא תוכלו לשקר לעצמכם שאתם לא שווים כלום."

שנים אחר כך, בתחנת המשטרה

עברתי אחר כך לצפון הארץ, פתחנו ישיבה. יום אחד מתקשרת המזכירה, אומרת שחוקר בכיר במשטרה מחפש אותי. נכנס, אומר: "אתה יחיאל יעקובזון? מודה באשמה?" לא יכולתי להכחיש - שנים מחפש אותי. "מה עשיתי?" הוא: "שנים אני מחפש אותך, ממש שמח. הגעתי לתחנת המשטרה בזיכרון, עלה שמך בתיק. אתה לא זוכר אותי? למדתי אצלך באשדוד."

הוציא מקטורן שחור, ספר תהילים קטן, ודף מקופל. "אתה יודע מה זה? הדף של המעלות שכתבו עליי החברים. כשקיבלתי אותו - אני אגיד לך מי אני הייתי. הייתי ג' בסן-סימון." (קבוצת עבריינים ידועה, שאף אחד לא התקרב אליהם, שליטה בנמל). "אני הייתי מוציא לפועל שלהם. אותו יום שהגעתי לבית הספר על טוסטוס, קיבלתי את הפתק, חזרתי הביתה ברגל, סגרתי את הדלת, שכבתי ובכיתי שעות."

"אבא שלי, מגיל שלוש קרא לי 'ג'וק מגעיל', כל החיים ידעתי שאני דחוי. הדבר היחיד שיהיה לי זה עוצמה, כוח. אתה יודע מה עשה לי הפתק הזה? מישהו כתב עליי, מעבר לכל הקשיחות, יש בו טוב לב פנימי. פעם ראשונה בחיים שמישהו אמר עליי דבר טוב. החברה מול הפנים התחנפו אליי כי פחדו ממני. בחיים שלי לא קיבלתי עידוד אמיתי."

"לקחתי את הדף הזה כמו שאדוק דתי לוקח ספר תהילים, כיפפתי אותו ונישקתי אותו. חשבתי שאני משוגע. היה כתוב שם, נגיד קראו לו אבנר, 'בחור ישר בטבעו'. פתאום תפסתי שאכפת לי להיות ישר, רק בגלל שמישהו אמר לי את זה. זה הפך לי את החיים."

הסיפור הקיצוני הזה לא בשביל להגיד שלכזה צריך לצפות - אבל צריך להתחיל בבית שלנו. רוב הזמן החיים אפורים, יש הרבה כישלונות - על כל סיפור הצלחה יש בממוצע תשעים כישלונות בצד, שלא מספרים. אבל אם זה עושה כך לבן אדם אחד, זה עוזר להבין מה זה עושה לבן שלך, כשאתה לא יודע בחינוך: בדרך כלל הקדוש ברוך הוא לא מזכה אותנו לראות את התוצאות. אחרי שהחלטת להיות תמים ומוכן להיות "משוגע" - בוא הביתה, קח כל ילד, תחפש מה המעלה שלו.

מה קרה לנו, וסיכום

בפרק זה: למה אנחנו מחפשים דווקא את הרע והחסרונות, מאיפה זה נכנס לתרבות שלנו - וסיכום: המוטו החינוכי שהשיב אבא לבנו, בשתי מילים.

אחד הדברים שהכניסו בנו - אני אסור לדבר ברגע שני מתפרץ, לפעמים "שנאת חנם" זה המילה הכי עדינה שאני יכול להגיד עליה - הוא שאדם אינטליגנטי, אדם חכם, זה אדם שמוצא רוע. הקליפות הצליחו להפוך את הרע למעלה. תסתכלו איך רואים על מישהו שהוא "שרפר" כשהוא מוצא חסרונות. איך נראה לכם מישהו שדן כל אחד לכף זכות, שבכל מעשה מוצא את הטוב? "תמים" כזה. תראו מה הכניסו בנו: אנחנו חושבים שהבעיה של הציונות זה עניין של דגל - אבל תראו מה הם הכניסו: יהודי שכל ההופעה שלו זה יהדות, מרגיש טוב רק כשהוא מוצא רוע, מוצא חסרונות - אצל מי? אצל הבן שלו.

למה מתפעלים מעשיו

עשיו היה בסיירת, צלף הכי טוב, שרירים, בלורית יפה. אבל למה בעצם מתפעלים ממנו? זה מה שקרה לנו: משהו התבלבל אצלנו, שיתבלבל אצלנו כואב.

מה זה עושה בחינוך

אם אני נמרץ ועצבני ומוצא רוע, אני "אינטליגנטי" ו"חזק" ו"מוכשר" - מסכן הילד שלי, ואחר כך העתיד שלי. אני רוצה שיהיה אוהב ה' - כמוכן אוהב ה' - לפי המושגים שלנו.

יש רק פתרון אחד: להודיע על עצמך, אפילו לחודש, שאתה מקבל על עצמך "לא לדבר" על הדברים השוליים היום-יומיים. תראו שהאמת היא שרוב האנשים שאתה מדבר איתם, אחרי זמן - הביקורתיות שלנו ומציאת הרוע והחסרונות לא נובעת מכך שכואב לנו כבוד שמים שמתחלל, ולא מכך שכואב לנו שהילד מסכן. יש לזה

סיבה אחרת, יותר קרה: זו פשוט ביקורת. הרבי שלנו היה מרביץ לנו, ישתבח שמו, היה מרביץ טוב - אבל כשהוא היה מדבר על כבוד שמים, זה היה כואב לו, וזה כאב לנו כילדים. מה אנחנו מראים לילדים שלנו?

"אל תהי רשע בפני עצמך."

מסכת אבות ב, יג

אחרי כל הדיבורים וכל ההסברים - הבעיה למה זו? זה ללכת ולומר פרק תהילים, ולהתפלל שהקדוש ברוך הוא ייתן אומץ לעשות מה שהוא רוצה ממני לפי השכל שנתן לי, ולא לפי "דעת הקהל" המטורפת שגם היא חדרה אלינו. אנחנו לא חיים בחממה. ואחרי זה, לעמוד מול המיטה של הילד שישן ולבקש ממנו מחילה על כל השגיאות שעשינו - לא בפה, אלא בלב: "אני הבנתי שאתה לא רק הבן שלי, ואין לי שום זכויות עליך - יש לי רק חובות עליך. אתה בן של הקדוש ברוך הוא, שזכיתי שתהיה בידיים שלי, ואני אשתדל לתת לך את המקסימום שטוב לך, לכבוד שמים." ואז - פחות ביקורת, פחות עצבים.

המוטו החינוכי שקיבלתי מאבא שלי, לפני שהלכתי לעבוד בחינוך: "אני יכול להגיד לך רק שני כללים, שאר הדברים תלמד לבד. כלל ראשון: אסור שיהיו כללים בחינוך. כלל שני: בכל זאת אסור שיהיה כללים." והכלל השני שהוא נתן בפועל: "בחיים שלך, אל תעז להעביר ביקורת על ילד לפני שאתה רואה את החיובי שבו, ודואג שגם הוא יראה את החיובי." זו לא "אגדה" - זו העבודה. ביקורת מייאשת, מתסכלת, משכנעת את האדם שהוא לא שווה. אבל מי שכבר למד ליהנות מלהרגיש שהוא בסדר, ומוצג לו קצת ביקורת מדודה - אז כדאי לו לתקן, כי הוא כבר יודע כמה זה טעים להיות בסדר.

מקורות ומראי מקומות

1. משלי ד, ג - "בן הייתי לאבי, רך ויחיד לפני אמי".
2. מסכת אבות ב, יג - "אל תהי רשע בפני עצמך".
3. מדרש - "שאור שבעיסה" (על פי לשון חז"ל בעניין המיעוט שמחמיץ את הרוב).
4. תורת הנפש - הסבא מנוברדוק, על קושי המעמד החברתי בעבודת השם.
5. אמרה מיוחסת לרבי מנחם מנדל מקוצק.

נכתב ונערך על ידי:

הרב יהודה טאוב

קרית אתא

ליצירת קשר: 0527139520 📞

שיעורים נוספים של הרב 🎧

ניתן לשמוע עוד שיעורים נפלאים:

קול הלשון - קול תודה: 03-6171190 📻

באתר: www.kol-toda.co.il (https://www.kol-toda.co.il/) 🌐